

*Employment and
Social Developments in Europe*

Tvarus augimas visiems: *sprendimai dėl socialinės Europos ateities*

Santrauka

27 September 2019, Brussels

#ESDE2019

Socialinė Europa

In cooperation with the

European Economic and Social Committee

Tvarus augimas visiems: sprendimai dėl socialinės Europos ateities

Santrauka

TVARUS AUGIMAS VISIEMS: SPRENDIMAI DĖL SOCIALINĖS EUROPOS ATEITIES

2013 m. ekonominė veikla pradėjo atsigausti po finansų ir ekonomikos krizės ir 2018 m. ES ekonomikos padėtis toliau gerėjo. Užimtumas ES pasiekė rekordines aukštumas, o nedarbas ir skurdo bei socialinės atskirties rizika toliau mažėjo. Šie pokyčiai suteikia pasitikėjimo ir rodo, kad ES politika pastaraisiais metais turėjo poveikio. Tačiau visa tai vyksta laikotarpiu, kai padėtis vis sparčiau kinta. Pokyčiai ypač susiję su mūsų visuomenės senėjimu, taip pat technologijų transformacija ir sparčiu mūsų ekonomikos bei visuomenės skaitmeninimu. Be to, šios didžiosios tendencijos lemia naujas darbo formas, kurioms reikia naujų įgūdžių, taip pat darbo jėgos trūkumą kai kuriose srityse ir naujus Europos socialinio modelio uždavinius. ⁽¹⁾

Praeitais metais taip pat dažnai priminta apie pastarojo meto pažangos pažeidžiamumą vidutinės trukmės ir ilguoju laikotarpiu. Pasauliniu lygmeniu dėl tokių naujų pavojų, kaip protekcionistinės prekybos tendencijos ir didesnis tarptautinis ekonominis bei geopolitinis netikrumas, 2018 m. pasaulio ir ES ekonomikos augimas sulėtėjo, o ekonominės prognozės toliau prastėjo ⁽²⁾. Be to, nors šalių vidaus dinamika paprastai turėtų paremti Europos ekonomiką, reikia spręsti pagrindinius uždavinius siekiant užtikrinti, kad Europa būtų sauganti, konkurencinga, sąžininga ir tvari ⁽³⁾. Šie uždaviniai – tai mažas našumo augimas, tebesanti lyčių nelygybė užimtumo ir darbo užmokesčio srityje, dideli investicijų trūkumai, nuogaštavimai dėl energijos sąnaudų ir būsto įperkamumo bei sumažėjusi, tačiau didelė valstybės ir privačiojo sektoriaus skolos našta.

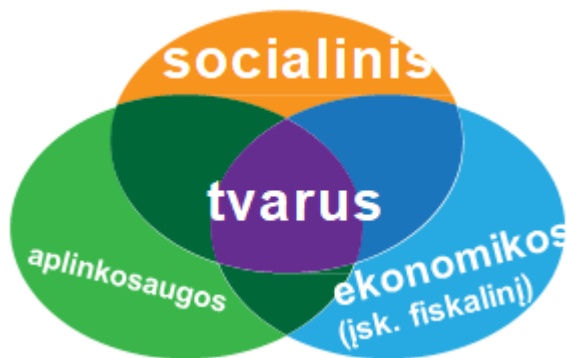
Klimato kaita, aplinkos būklės blogėjimas ir neefektyvus gamtinių išteklių naudojimas taip pat neigiamai veikia tvaraus vystymosi perspektyvas ES ir pasaulyje. Europiečiai vis geriau suvokia šiuos sunkumus ir tai, kaip svarbu spręsti su visais trimis tvarumo aspektais – ekonominiu, socialiniu ir aplinkos – susijusias problemas kartu.

⁽¹⁾ Norėdami gauti išsamesnės informacijos apie užimtumą ir šių pokyčių bei didžiųjų tendencijų socialinį poveikį, žr. 2017 ir 2018 m. Europos užimtumo ir socialinių tendencijų metines apžvalgas, kuriose daugiausia dėmesio atitinkamai skirta „kartų tarpusavio sąžiningumui ir solidarumui“ ir „naujai darbo rinkai už skaitmeninimo ribų“. Išsamesnė kvalifikuotų darbuotojų trūkumo, darbo jėgos judumo ir migracijos analizė pateikta 2015 m. Europos užimtumo ir socialinių tendencijų metinėje apžvalgoje, ypač skyriuje „Judumas ir migracija ES. Galimybės ir uždaviniai“.

⁽²⁾ Europos Komisija (2019 m.), 2019 m. pavasario Europos ekonominė prognozė., *European Economy Institutional Paper 102*, 2019 m. gegužės mėn.

⁽³⁾ Žr. Europos Komisija (2019 m.), „Europa 2019 m. gegužės mėn. Pasirengimas vieningesnei, stipresnei ir demokratiškesnei Sąjungai vis neramesniame pasaulyje“. Europos Komisijos medžiaga 2019 m. gegužės 9 d. Sibiu (Rumunija) vykšančiam neoficialiam ES 27 valstybių narių vadovų susitikimui.

Siekama, kad visi Europos laimėjimai – jos konkurencinga ekonomika, aukštas gyvenimo lygis, vertinama gerovės valstybė ir novatoriškas požiūris į aplinką – būtų tvarūs ilguoju laikotarpiu ir išliktų ateities kartoms. Pavyzdžiui, studentai ir kiti ES piliečiai, nuo 2018 m. antros pusės dalyvaudami savaitinėse kovos su klimato kaita eitynėse visoje Europoje, reikalavo sparčiau kovoti su klimato kaita. Kitos gyventojų grupės taip pat išreiškė nerimą dėl ekonomikos pereinamojo laikotarpio išlaidų, būtinų kovojant su klimato kaita, ir dėl to, ar teisingai tos išlaidos pasidalijamos.

ES turi visa apimančius Sutartyse nustatytus pagrindus ir ilgalaikės patirties, susijusios su politikos darbotvarkėmis, kuriomis vienu metu siekiama ekonominių, socialinių ir aplinkosaugos tikslų. Ji taip pat atliko vadovaujamą vaidmenį 2015 m. rengiant Jungtinių Tautų darnaus vystymosi tikslus (DVT). Be to, 2018 m. gruodžio mėn. vykstant 24-ajai Jungtinių Tautų bendrosios klimato kaitos konvencijos šalių konferencijai (COP 24)⁽⁴⁾ ES ir 20 valstybių narių pasirašė Silezijos deklaraciją dėl solidarumo ir teisingo pereinamojo laikotarpio. Deklaracijoje jos pabrėžė, kad atsižvelgiant į socialinį perėjimo prie mažo anglies

dioksido kiekio technologijų ekonomikos aspektą būtina, kad visuomenė pritartų vykstantiems pokyčiams. Taigi ES ir jos valstybės narės yra pagrindinės veikėjos formuojant politinį atsaką į sudėtingas mūsų laikų problemas ne tik nacionaliniu ir Europos lygmenimis, bet ir pasauliniu lygmeniu. 2019 m. sausio 30 d. paskelbtame diskusijoms skirtame dokumente „Darni Europa – iki 2030 m.“ išdėstytos konkrečios galimybės įtraukti darnaus vystymosi tikslus į ES strateginės politikos programą. Dokumente primenama, kad „darnaus vystymosi esmė – pakelti žmonių gyvenimo lygį, suteikiant jiems realių pasirinkimo galimybių, sudarant reikiamas sąlygas“ ir užtikrinant, kad galėtume „gyventi gerai pagal savo planetos išgales, sumaniau naudodami išteklius ir pasitelkdami šiuolaikišką ekonomiką, naudingą mūsų sveikatai ir gerovei“. Jame pabrėžiama sąsaja tarp trijų darnaus vystymosi aspektų, įskaitant socialinio ir aplinkosaugos aspekto ryšį, kuris yra tvarumo galvosūkio esmė⁽⁵⁾, taip pat įspėjama, kad „nesvarbu, kiek triukšmo kils ateinančiais metais, svarbiausias uždavinys bus nepamiršti mūsų ateities tikslų“⁽⁶⁾.

Kalbant apie darnaus vystymosi socialinį aspektą, dažnai vadinamą socialiniu tvarumu, ES 2017 m. lapkričio 17 d. Geteborgo socialinių reikalų aukščiausiojo lygio susitikime patvirtino savo politinius įsipareigojimus paskelbdama Europos Parlamento, Tarybos ir Komisijos deklaraciją dėl Europos socialinių teisių ramsčio. Šis ramstis yra Europos projekto esmė, ypač atsižvelgiant į tvarumo problemas, su kuriomis susiduria socialinė Europa. Jo paskelbimas taip pat rodo didėjančią susirūpinimą, kad krizės randai gali būti dar ne visai užgiję. Tiesą sakant, yra priešprieša tarp ilgalaikio atsigavimo ir pagerėjusios užimtumo bei socialinės padėties visoje ES ir kai kurioms pajamų grupėms, valstybėms narėms ir regionams mažiau palankių pokyčių. Pastarieji apima lėtėjančią valstybių narių konvergenciją tam tikrose srityse ir didėjančius skirtumus kai kurių valstybių narių viduje, taip pat nuolatinį nedarbą, didėjančią pajamų nelygybę ir dirbančiųjų skurdą keliose valstybėse narėse.

Šie skirtumai užimtumo ir socialinėje srityje daro didelį poveikį tam, kaip europiečiai suvokia ekonominę ir socialinę padėtį ES. Neseniai atliktose „Eurobarometro“ apklausose europiečiai minėjo socialinius klausimus, susijusius su kylančiomis kainomis, sveikatos ir socialine apsauga, pensijomis ir savo namų ūkio finansine padėtimi, kaip svarbiausias problemas, su kuriomis jie susiduria asmeniškai. Aplinkos, klimato ir energetikos bei būsto klausimai ilgainiui kelia vis didesnę susirūpinimą. Europiečiai vis labiau reikalauja imtis veiksmų, kad būtų pašalinti akivaizdūs skirtumai, taip pat toliau stengtis spręsti kitas svarbias problemas, visų pirma susijusias su migracija ir saugumu, ir kovoti su klimato kaita bei aplinkos būklės blogėjimu.

Politikos uždavinys yra daugialypis, todėl tuo pačiu metu reikia imtis veiksmų, skirtų tiems, kurie sunkiai suduria galą su galu, kurie jaučiasi netikri dėl savo užimtumo perspektyvų, kurių gerovė mažesnė arba kurie jaučiasi palikti nuošalyje; tiems, kurie mano, kad klimato politikos veiksmai šiuo metu yra nepakankami ir įgyvendinami pernelyg lėtai; tiems, kurie baiminasi, kad jie vykdomi greičiau nei jie gali sau leisti ar prie jų prisitaikyti arba kad dėl to išteklių nukreipiami nuo kitų investicijų ar inovacijų; taip pat tiems, kurie įspėja, kad vienašaliai klimato politikos veiksmai gali pakenkti ES našumui ir konkurencingumui.

⁽⁴⁾ COP 24 – 24-oji Jungtinių Tautų bendrosios klimato kaitos konvencijos šalių konferencija.

⁽⁵⁾ Žr. visų pirma Europos Komisijos (2019 m.), Europos politinės strategijos centro dokumentą „Europe’s Sustainability Puzzle: Broadening the Debate“, 2019 m. balandžio 8 d.

⁽⁶⁾ Europos strategija ir politikos analizės sistemos (ESPAS) tyrimas „Global Trends to 2030: Challenges and Choices for Europe“, 2019 m. balandžio mėn.

Galiausiai vis didėja būtinybė skubiai priimti bendrus, konkrečius ir veiksmingus politinius sprendimus, kuriais būtų skatinamas tvarus augimas ir vystymasis ES. Tai buvo pripažinta 2019 m. gegužės 9 d. Sibiu deklaracijoje, kurioje ES ir jos valstybės narės įsipareigojo visada laikytis „sąžiningumo principo, nesvarbu, ar tai būtų susiję su darbo rinka, gerove, ekonomika ar skaitmenine transformacija, [...] toliau mažinti tarpusavio skirtumus ir [...] padėti labiausiai pažeidžiamiems žmonėms Europoje, teikiant pirmenybę žmonėms, o ne politikai“ ir „užtikrinti ateitį būsimoms europiečių kartoms, [...] investuoti į jaunimą ir kurti į ateitį orientuotą Sąjungą, galinčią įveikti pačius aktualiausius XXI a. iššūkius“ (7).

2019 m. Europos užimtumo ir socialinių tendencijų apžvalga prisideda prie šių problemų nagrinėjimo ir svarstymo. Ji pavadinta „**Tvarus augimas visiems. Sprendimai dėl socialinės Europos ateities**“ ir joje nagrinėjamos šios temos:

1 skyrius. Pagrindiniai pokyčiai užimtumo ir socialinėje srityje.

2 skyrius. Tvarus augimas ir vystymasis ES. Sąvokos ir uždaviniai.

3 skyrius. Ekonomikos ir socialiniai pagrindai. Nuo našumo iki teisingo ir tvaraus augimo.

4 skyrius. Investavimas į žmones ir socialinį tvarumą. Trumpojo laikotarpio išlaidos ir ilgalaikė nauda.

5 skyrius. Ekologiškesnės ateities kūrimas. Klimato kaitos poveikis užimtumui ir socialinis poveikis.

6 skyrius. Tvarumas ir valdymas. Socialinio dialogo vaidmuo.

1 skyriuje apžvelgiami praėjusių metų svarbiausi pokyčiai užimtumo ir socialinėje srityje ES ir jos valstybėse narėse, daugiausia dėmesio skiriant užimtumo, nedarbo ir pajamų paskirstymo tendencijoms visose valstybėse narėse, taip pat pažeidžiamoms grupėms. 2 skyriuje aptariama pagrindinė tvarumo sąvoka ir įvairių jo aspektų apibrėžtys, įskaitant socialinį aspektą. Jame nustatyti pagrindiniai tvarumą skatinantys veiksniai ir susijusi rizika, aptariami ES uždaviniai siekiant darnaus vystymosi, taip pat jo socialinio, ekonominio ir aplinkosaugos aspektų sąveika bei galimi kompromisai. 3 skyriuje aptariama viena didžiausių tvarumo problemų – vangus našumo augimas, nepaisant spartėjančių technologinių pokyčių ir augančio ES darbo jėgos kvalifikacijos lygio. Jame nagrinėjamos būtinos tvaraus ekonomikos augimo sąlygos, pagrįstos regioninio lygmens ir įmonių lygmens duomenų analize, daugiausia dėmesio skiriant veiksmingumo, inovacijų, žmogiškojo kapitalo, darbo vietų kokybės, sąžiningumo ir darbo sąlygų papildomumui. Šiame skyriuje taip pat nustatytos politikos kryptys, kurias įgyvendinant būtų galima padidinti našumą nedidinant nelygybės. 4 skyriuje daugiausia dėmesio skiriama socialinėms investicijoms į tam tikras sritis ir jų vaidmeniui siekiant socialinio tvarumo. Jame analizuojamos politikos galimybės didinti veiklos apimtį, užimtumą ir našumą, kartu gerinant nepalankią socialinę padėtį. Šiame skyriuje nustatyta, kad vaikų priežiūra ir ilgalaikė priežiūra, švietimas ir mokymas, įgūdžiai, judumas ir apsirūpinimas būstu yra pagrindinės sritys, kuriose politinėmis priemonėmis būtų galima padidinti tvarumą ir valstybių narių socialinės bei ekonominės veiklos rezultatų konvergenciją. 5 skyriuje apžvelgiamas klimato politikos veiksmų poveikis ekonomikai ir užimtumui, taip pat pajamoms ir įgūdžiams. Jame taip pat nagrinėjami energijos nepritekliaus, kaip atskiros skurdo rūšies ES, aspektai ir aptariamas su aplinka, pavyzdžiui, oro tarša, susijęs pavojus sveikatai ir politika, kuri būtų naudinga tiek aplinkai, tiek žmonėms. Galiausiai 6 skyriuje aptariama, kaip socialiniai partneriai ir socialinis dialogas, įskaitant derybas dėl darbo užmokesčio, gali padėti ir padeda skatinti tvarų augimą ir vystymąsi.

1. PAGRINDINIAI POKYČIAI UŽIMTUMO IR SOCIALINĖJE SRITYJE

Tiek ES, tiek euro zonoje ekonominė veikla toliau plėtėsi ir 2018 m., tačiau lėčiau nei tikėtasi. Tai rodo pasaulio ekonomikos augimo sulėtėjimą po šešerius metus trukusio tvaraus ekonomikos augimo. Ekonominės prognozės buvo pakoreguotos neigiama linkme, nes padidėjo netikrumas, o dėl lėto našumo augimo, išliekančios darbo rinkos segmentacijos ir socialinių bei teritorinių skirtumų toliau kyla sunkumų, susijusių su tvariu augimu ES.

Dėl didėjančio netikrumo 2018 m. aktyvi ekonomikos plėtra sulėtėjo.

240,7 mln.

europiečių pirmą 2019 m. ketvirtį dirbo

ES užimtumo lygis toliau augo ir pasiekė aukščiausią kada nors

ES užimtumo lygis pasiekė dar nematytą lygį, tačiau lyčių nelygybė vis dar išlieka.

ame neoficialiame ES 27 valstybių narių vadovų susitikime paskelbta deklaracija; ją [t/press/press-releases/2019/05/09/the-sibiu-declaration](https://ec.europa.eu/press/press-releases/2019/05/09/the-sibiu-declaration).

užfiksuotą lygį: pirmą 2019 m. ketvirtį dirbo 240,7 mln. žmonių ⁽⁸⁾, t. y. 13,4 mln. daugiau nei tada, kai 2014 m. lapkričio mėn. darbą pradėjo J.-C. Junckerio vadovaujama Komisija.

ES užregistruotas naujas rekordinis užimtumo lygis. Jis 2018 m. pabaigoje pasiekė 73,5 proc., o užimtumo lygio atotrūkis nuo JAV toliau mažėja. Užimtumo lygis, išreikštas etato ekvivalentais, taip pat augo penktus metus iš eilės ir 2018 m. buvo 67,2 proc., t. y. 2,2 procentinio punkto didesnis nei 2008 m. Tačiau užimtumo lygio augimo tempas sulėtėjo. Užimtumo lygiui ES augant dabartiniu tempu (1,3 proc. per metus, palyginti su 1,6 proc. 2017 m.), 2020 m. ES užimtumo lygis bus šiek tiek mažesnis nei strategijoje „Europa 2020“ nustatytas 75 proc. tikslas. Be to, nepaisant ankstesnės vyrų ir moterų užimtumo lygio konvergencijos, taip pat sulėtėjo pažanga mažinant lyčių nelygybę užimtumo srityje. 2018 m. vyrų ir moterų užimtumo lygio skirtumas buvo 11,6 procentinio punkto, t. y. beveik nepakitęs nuo 2013 m.

ES užimtumo lygis pasiekė 73,5 proc., o užimtumo lygio atotrūkis nuo JAV mažėja.

6,4 proc.

naujas žemiausias nedarbo lygis ES per visą istoriją

2018 m. metinis nedarbo lygis ES buvo 6,8 proc., t. y. 0,8 procentinio punkto žemesnis nei 2017 m. 2019 m. balandžio mėn. nedarbas pasiekė naują žemiausią 6,4 proc. lygį per visą istoriją. Šiuo metu keliose valstybėse narėse beveik pasiektas

Nedarbo lygis ES yra žemiausias per visą istoriją, o skirtumai tarp valstybių narių iš esmės nesumažėjo.

visiškas užimtumas. 2018 m. jaunimo nedarbas toliau mažėjo ir pasiekė 15,2 proc. (o 2019 m. balandžio mėn. – 14,2 proc.), t. y. 0,7 procentinio punkto mažesnį lygį nei iki krizės 2008 m.; taip pat sumažėjo ilgalaikis nedarbas. Vis dėlto užimtumo ir nedarbo lygių skirtumai valstybių narių ir regionų lygmenimis tebėra labai dideli. Užimtumo lygio skirtumai nacionalinėse ir regioninėse teritorijose palaipsniui mažėja, o nedarbo lygio skirtumai nuo 2007 m. toliau didėja.

53 proc.

vidurinėsios klasės europiečių jaučiasi pažeidžiami nedarbo atžvilgiu

Vidurinėsios klasės, kuri yra ES visuomenės pagrindas, apibrėžiamas kaip pajamų grupė, gaunanti nuo 75 iki 200 proc. šalies pajamų medianos, dydis yra vis panašesnis visose šalyse. Nors tai atspindi tam tikrą didėjančią konvergenciją, iš duomenų taip pat matyti tendencija, kad ES

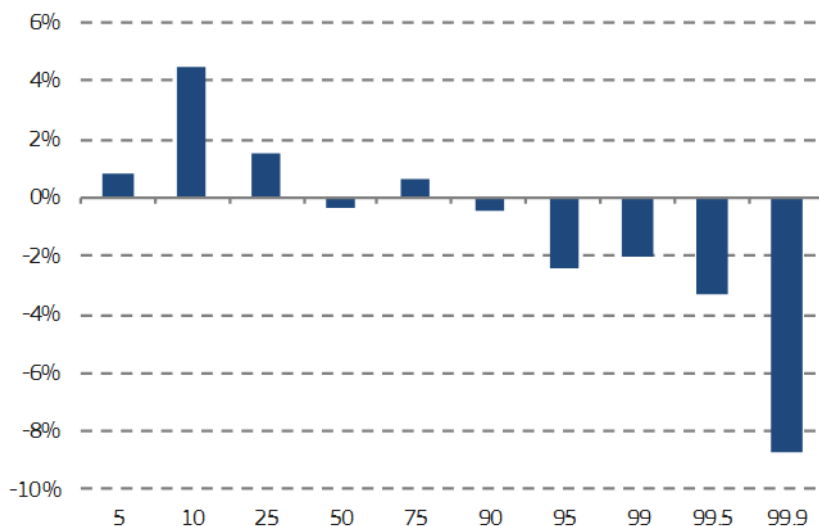
Vidurinėsios klasės dydis vis panašesnis visose valstybėse narėse...

rytų valstybėse narėse vidurinioji klasė auga, o vakarų valstybėse narėse – mažėja. ES lygmeniu daugiau kaip pusė (53 proc.) viduriniąjai klasei priskiriamų žmonių teigia, kad jaučiasi pažeidžiami ir patiria finansinių sunkumų.

ES 28 mažiausias pajamas gaunančių grupių gyvenimo sąlygos pagerėjo, palyginti su prieš krizę buvusiu lygiu

Realųjų disponuojamųjų pajamų procentinis pokytis 2008–2015 m., atrinkti procentiliai, pajamų paskirstymas ES 28. Šaltinis – Užimtumo, socialinių reikalų ir įtraukties GD skaičiavimai. ES SPGS naudotojų duomenų bazė ir Pasaulio nelygybės laboratorijos („World Inequality Lab“) parengtos duomenų serijos (žr. 1 skyrių).

⁽⁸⁾ Eurostatas, namq_10_pe

4 proc. didesnės pajamos,

kurias gauna vargingiau gyvenantys žmonės ES, palyginti su pajamomis prieš krizę

2018 m. bendrų disponuojamųjų namų ūkio pajamų realus metinis augimas ES siekė 2 proc., o euro zonoje – 1,5 proc. Paskutiniais metais, kurių duomenys yra žinomi (2017 m.), bendros disponuojamosios namų ūkio pajamos vienam gyventojui euro zonoje viršijo iki krizės buvusį 2008 m. lygį (kuris ES jau buvo viršytas 2015 m.). Tačiau aštuoniose valstybėse narėse (būtent Graikijoje, Kipre, Italijoje ir Ispanijoje) bendros disponuojamosios namų ūkio pajamos vienam gyventojui vis dar nepasiekė 2008 m. lygio. Po to, kai ištikus ekonomikos ir finansų krizei pajamų nelygė valstybėse narėse padidėjo, 2017 m. kai kuriose iš jų ji sumažėjo. Išanalizavus bendrą pajamų paskirstymą ES, matyti, kad nuo 2007 m. iki 2015 m. pagerėjo mažesnes pajamas gaunančių grupių padėtis ir padidėjo ES valstybių narių gyventojų pogrupių konvergencija. 10-ojo gyventojų procentilio realiosios pajamos padidėjo daugiau nei 4 proc., palyginti su prieš krizę gautomis pajamomis. Tai daugiausia lėmė didėjančios skurdžiausių gyventojų rytinėse valstybėse narėse pajamos. Skurdžiausių gyventojų pietinėse valstybėse narėse pajamos sumažėjo.

...o mažesnes pajamas gaunančių grupių pajamos ES išaugo.

Net 90 proc. –

didžiausias pajamų medianos atotrūkis tarp ES miestų ir kaimo vietovių

Pajamos miestuose paprastai yra didesnės nei kaimo vietovėse. Didžiausias atotrūkis yra Rumunijoje ir Bulgarijoje, kur pajamų mediana miestuose yra atitinkamai maždaug 90 proc. ir 60 proc. didesnė. Vis dėlto daugumoje vakarų valstybių narių tikimybė gauti skurdžias pajamas ir patirti didelį materialinį nepriteklį yra didesnė miestuose nei kaimo vietovėse.

Pajamos miestuose paprastai yra didesnės nei kaimo vietovėse.

Kiek tai susiję su galimybėmis gauti išsilavinimą, naudotis paslaugomis ir patekti į darbo rinką, kai kurios gyventojų grupės (visų pirma neįgalieji, migrantų kilmės ir etninėms mažumoms priklausantys asmenys) yra labiau pažeidžiamos nei kitos. Tai lemia prastesnius įsidarbinimo rezultatus, mažesnę gerovę ir didesnę skurdo bei socialinės atskirties riziką. Pavyzdžiui, 2016 m. ES dirbo maždaug 48,1 proc. neįgaliųjų, palyginti su 73,9 proc. dirbančių žmonių, neturinčių negalios. Europos socialinių teisių ramstyje nustatyti principai, kuriuos taikant turėtų būti užtikrintos šių grupių teisės ir imamas atitinkamų politinių veiksmų ES ir valstybių narių lygmenimis.

Pažeidžiamų grupių galimybės gauti išsilavinimą, naudotis paslaugomis ir patekti į darbo rinką tebėra sudėtingos.

**4,2 mln. mažiau asmenų,
kuriems gresia skurdas ar
socialinė atskirtis (2017 m.
lyginant su 2008 m.)**

Asmenų, kuriems „gresia skurdas ar socialinė atskirtis“ (AROPE), skaičius pamažu mažėjo ir pasiekė žemesnį lygį nei buvo prieš krizę. 2017 m. asmenų, kuriems grėsė skurdas ir socialinė atskirtis, buvo 4,2 mln. mažiau, palyginti su 2008 m. ES 27

Asmenų, kuriems gresia skurdas ir socialinė atskirtis, skaičius sumažėjo iki žemesnio nei prieš krizę 2008 m. buvę žemiausias lygis...

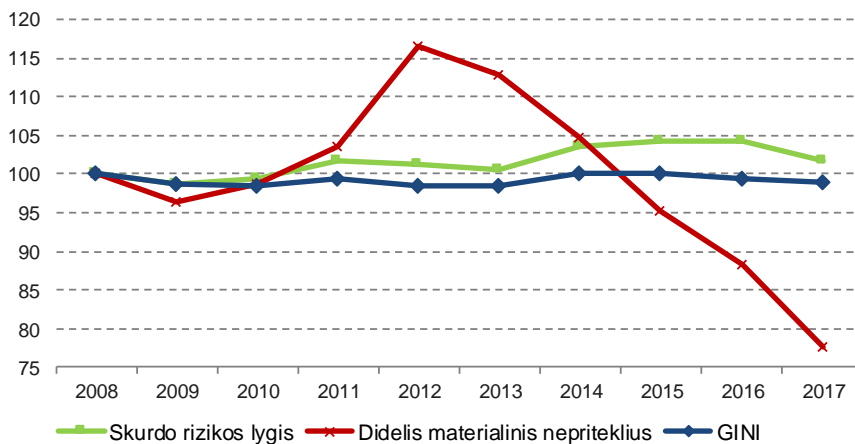
(išskyrus Kroatiją, kuri įstojo po to, kai buvo nustatytas tikslas) buvusių žemiausiu lygiu. Todėl asmenų, kuriems gresia skurdas ar socialinė atskirtis, dalis 2017 m. sumažėjo nuo 2008 m. (padėtis prieš krizę) buvusių 23,7 proc. arba 2012 m. (piko metai) buvusių 24,8 proc. iki 22,4 proc. Sumažėjo visi trys AROPE rodiklio komponentai: asmenys, kuriems gresia skurdas, asmenys, patiriantys didelį materialinį nepriteklių, ir asmenys, gyvenantys labai mažo darbo intensyvumo namų ūkiuose.

Nuo 2012 m. nuolat mažėjo didelio materialinio nepritekliaus lygis, o tai rodo, kad gyvenimo lygis pagerėjo. 2017 m. jį patyrė 4,7 mln. asmenų mažiau nei 2016 m. Po 2014–2016 m. laikotarpio, kai asmenų, kuriems grėsė skurdas, dalis iš esmės nesikeitė, 2017 m. ji sumažėjo nuo 17,3 proc. iki 16,9 proc. Asmenų, gyvenančių labai mažo darbo intensyvumo namų ūkiuose, dalis sumažėjo nuo 10,5 proc. 2016 m. iki 9,5 proc. 2017 m., t. y. maždaug 3,8 mln. asmenų.

...kartu sumažėjo visiško skurdo, santykinio skurdo ir mažo darbo intensyvumo lygis.

Gyvenimo lygis pagerėjo, nepaisant išlikusio skurdo ir nelygybės

Skurdo riba (realia išraiška), skurdo rizikos lygis, disponuojamųjų pajamų Gini koeficientas, didelio materialinio nepritekliaus lygis (suminis pokytis – 2008 m. indeksas = 100) ES. Šaltinis – Eurostatas, ES SPGS, Užimtumo, socialinių reikalų ir įtraukties GD skaičiavimai (žr. 1 skyrių).

ES 28 atrinkti makroekonomikos, darbo rinkos ir socialiniai rodikliai

	2008	2013	2017	2018
Realusis BVP (metinis augimas)	0,5	0,3	2,5	2,0
Užimtumas				
metinis augimas	1,0	-0,3	1,6	1,3
dirbančių asmenų skaičius (000)	231 181	224 442	235 898	239 040
Užimtumo lygis (iš viso, 20–64 m.)	70,2	68,4	72,2	73,2
lygis (vyrai, 20–64 m.)	77,8	74,3	78,0	79,0
lygis (moterys, 20–64)	62,7	62,6	66,5	67,4
Darbo našumas (metinis augimas)				
vieno dirbančio asmens	-0,5	0,6	0,9	0,6
per darbo valandą	-0,3	1,0	1,3	0,8
Nedarbas				
lygis (iš viso, 15–74 m.)	7,0	10,9	7,6	6,8
lygis (vyrai, 15–74 m.)	6,6	10,8	7,4	6,6
lygis (moterys, 15–74 m.)	7,5	10,9	7,9	7,1
lygis (jaunimas 15–24 m.)	15,9	23,8	16,8	15,2
ilgalaikio nedarbo lygis	2,6	5,1	3,4	2,9
labai ilgai trunkančio nedarbo lygis	1,5	2,9	2,1	1,8
bedarbių skaičius (000)	16 768	26 334	18 774	16 887
Realiosios bendros disponuojamosios namų ūkio pajamos vienam gyventojui (2008=100)	100,0	97,9	103,5	105,3
Skurdo ar socialinės atskirties rizikos lygis	23,7	24,6	22,4	
Nelygybė				
Pajamų kvintilio dalies santykis S80/S20	5,0	5,0	5,1	
Grynujų pajamų GINI koeficientas	31,0	30,5	30,7	

Šaltinis – Eurostatas (Nacionalinės ataskaitos, darbo jėgos tyrimas, SPGS)

Pastaba. ES 27 skurdo ar socialinės atskirties rizikos lygis, S80/20 ir GINI 2008 m.

2. TVARUS AUGIMAS IR VYSTYMASIS ES. SĄVOKOS, APIBRĖŽTYS IR SUNKUMAI

Darnus vystymasis apibrėžiamas kaip dabartinių poreikių patenkinimas nepakenkiant ateities kartų galimybėms patenkinti savus poreikius. Tai buvo pagrindinė 2000 m. birželio mėn. priimtos Lisabonos darbotvarkės vizija. Ji buvo toliau plėtojama strategijos „Europa 2020“ darbotvarkėje, kurioje nustatyti plataus užmojo tikslai ekonomikos, socialinėje ir aplinkos srityse. 2015 m. Jungtinės Tautos priėmė rezoliuciją dėl Darnaus vystymosi darbotvarkės iki 2030 m., kurioje buvo nustatyta išsami pasaulinė darnaus vystymosi darbotvarkė, vienodai atsižvelgiant į socialinius, ekonominius, aplinkos ir valdymo aspektus.

ES remia darnaus vystymosi tikslus ES ir pasauliniu lygmenimis.

5 labiausiai rūpimi klausimai

europiečiams yra socialiniai ir ekonominiai bei aplinkos klausimai

ES sutartyje darnaus vystymosi ekonominis, socialinis ir aplinkos aspektai yra pagrindinis Sąjungos tikslas, o integracinis augimas laikomas neatsiejama tvarumo dalimi. Socialinis aspektas apima užimtumo skatinimą, geras darbo sąlygas ir gerovę, gyvenimo lygio ir darbo sąlygų gerinimą bei suderinimą, kovą su

Tvarumo ekonominiai, socialiniai ir aplinkos aspektai yra įtvirtinti ES teisėje ir remiami europiečių.

socialine atskirtimi ir diskriminacija, socialinį teisingumą, žmogiškojo kapitalo vystymą, lyčių lygybę ir socialinį dialogą. Iš „Eurobarometro“ apklausų duomenų matyti, kad visi trys darnaus vystymosi aspektai kelia labai didelį susirūpinimą Europos piliečiams. Remiantis naujausios 2018 m. rudenį atliktos „Eurobarometro“ apklausos duomenimis, penki ES piliečiams didžiausią susirūpinimą „asmeniškai“ keliantys klausimai yra socialiniai ir ekonominiai bei aplinkos klausimai: augančios kainos (32 proc.), sveikatos ir socialinė apsauga

(17 proc.), pensijos (16 proc.), finansinė jų namų ūkio padėtis (13 proc.), taip pat mokesčių sistema, švietimas, aplinkos ir klimato bei energetikos klausimai (po 10 proc.).

Tarptautiniu mastu socialinės pažangos atžvilgiu ES užima labai aukštą vietą, kaip patvirtinta rodikliais, parengtais siekiant stebėti pažangą, padarytą įgyvendinant darnaus vystymosi tikslus. Vis dėlto skirtingų valstybių narių rezultatai ir uždaviniai labai skiriasi. Be to, uždaviniai, kylantys dėl didžiųjų senėjimo, skaitmeninimo, globalizacijos ir klimato kaitos tendencijų, gali pakenkti šių pasiekimų tvarumui.

Nors, lyginant tarptautiniu mastu, ES užima aukštą vietą, būtina tolesnė pažanga kuriant tvarią socialinę Europą...

mažiau nei du darbuotojai

vienam vyresniam nei 65 m. asmeniui iki 2060 m., palyginti su daugiau kaip trimis darbuotojais šiandien

Dėl demografinių pokyčių daugėja vyresnio amžiaus žmonių ir mažėja darbingo amžiaus gyventojų: numatoma, kad nuo šiandien iki 2060 m. vyresnių nei 65 metų amžiaus žmonių skaičius išaugs nuo 30,5 iki 51,6 100-ai darbingo amžiaus (15–64 m.) gyventojų. Tai reiškia, kad siekiant, kad ekonomikos augimas būtų tvarus, jis turi būti vis labiau grindžiamas našumo didinimu ir

...kuri skatintų našumo augimą ir platesnį jo paskirstymą vis labiau skaitmeninėje ekonomikoje...

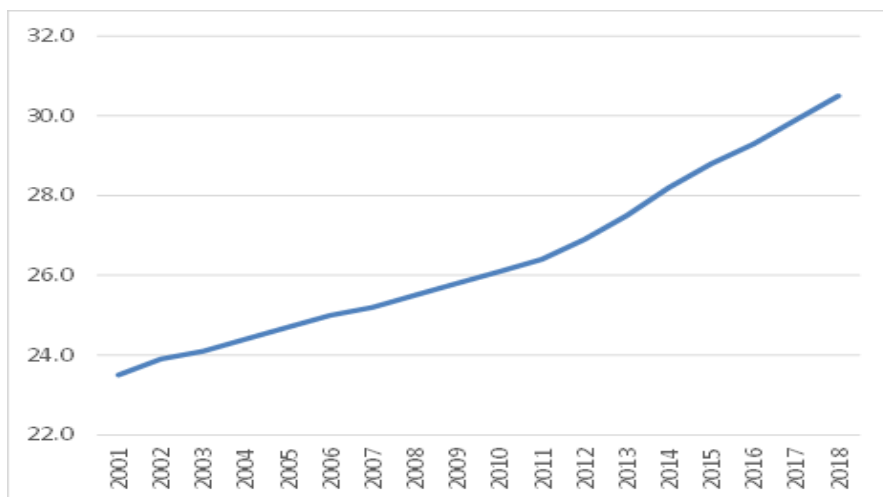
platesniu jo paskirstymu. Be to, kyla grėsmė gerovės valstybės teisingumui tarp kartų ir finansiniam tvarumui. Skaitmeninimas sudarė sąlygas naujoms darbo organizavimo formoms, įskaitant darbą platformose, taip pat vis didesniai darbo automatizavimui. Skaitmeninimas taip pat suteikia daug galimybių kurti darbo vietas, ypač novatoriškose didelio našumo įmonėse ir išsilavinusiems, aukštos kvalifikacijos darbuotojams. Teisinė sistema ir socialinės apsaugos sistemos turi būti tobulinamos, kad būtų geriau įtraukiamos šios naujos darbo formos.

Socialinio tvarumo problemos apima vis dar didelius skirtumus valstybėse narėse ir išliekančią nelygybę, kuri atsirado po ekonomikos krizės dėl darbo rinkos segmentacijos, taip pat dėl įgūdžių ir pajamų susiskaidymo. Kai kuriais atvejais regionų konvergencijos modeliai skiriasi nuo valstybių narių konvergencijos modelių. Pavyzdžiui, nors 2004–2016 m. valstybėse narėse buvo pasiekta užimtumo lygio konvergencija, regioniniu lygmeniu buvo užfiksuota skirtumų. Geografinių skirtumų mažinimas priklauso nuo nacionalinių ir regioninių teritorijų gebėjimo sudaryti sąlygas didėjančiai konvergencijai ir užtikrinti vienodas galimybes gauti paslaugas skirtingose vietovėse. Norint sumažinti skirtumus, reikia derinti įvairias politines priemones, kuriomis būtų teikiama pagalba tiek žmonėms, tiek vietovėms pereinant prie naujų gamybos būdų ir darbo metodų, kartu atsižvelgiant į vietos ypatumus. Šios įvairios politinės priemonės apima Europos struktūrinių ir investicijų fondų, visų pirma Europos socialinio fondo, paramą ir joms gali būti naudingas vis didesnis dėmesys ES veiksams, kuriais remiamas pramonės konkurencingumas ir inovacijos.

...taip pat užtikrintų lygias galimybes, be kita ko, tose vietose, kuriose vyksta sudėtingas pramonės pereinamasis procesas, naudojantis ES fondų parama ir pramonės politikos priemonėmis.

Vis daugėja pensinio amžiaus žmonių, palyginti su darbingo amžiaus žmonėmis

Senėjimo indeksas (vyresni nei 65 m. gyventojai, palyginti su 15–64 m. gyventojais), ES 28. Šaltinis – Eurostatas [demo-pjanind] (žr. 2 skyrių).

Išanalizavus veiksnius nustatyti keturi pagrindiniai komponentai (veiksniai), kurie sustiprina vienas kitą ir susieja įvairius tvarumo aspektus. Jais grindžiami keturi pagrindiniai šios ataskaitos skyriai. Pirmuoju komponentu pergrupuojami veiksniai, prisidedantys prie darnaus vystymosi, skatinant našumą ir veiksmingumą politikos priemonėmis, kuriomis daugiausia dėmesio skiriama žmogiškajam kapitalui (įgūdžiams ir socialinei gerovei apskritai) ir institucijoms (veikiančioms kolektyvinėms deryboms ir pasitikėjimui valdžios institucijų darbu). Antrasis veiksnys susijęs su darbo rinkos veiksmingumu kaip būtina darnaus vystymosi sąlyga. Jis atskleidžia struktūrinius produktų ir darbo rinkų trūkumus, kurie kenkia darniam vystymuisi, taigi ir konkurencingumui, darbo užmokesčio didėjimui ir įsidarbinimo perspektyvoms. Trečiasis veiksnys atspindi palankias socialines sąlygas ir yra susijęs su gerovės valstybės veiksmingumu mažinant skurdo lygį ir nelygybę. Galiausiai ketvirtasis veiksnys yra augimo apribojimai, kurie gali būti susiję su dideliu darbo apmokestinimu.

Kvalifikuota darbo jėga, darbo našumas, veiksmingos darbo rinkos, pasitikėjimas institucijomis ir veiksminga socialinės gerovės sistema yra pagrindiniai darnaus vystymosi elementai.

Iš atliktos grupinės analizės matyti, kad Europos pietuose, kur aukštas nedarbo lygis, prasta pažeidžiamų grupių padėtis darbo rinkoje ir maža darbuotojų derybinė galia, kyla didelių tvarumo problemų, taip pat nuolatinių struktūrinių darbo rinkos problemų. Kita vertus, dauguma šiaurės vakarų valstybių narių turi tvirtus tvarumo pamatus: našumą didinančias investicijas į įgūdžius, kurias sustiprina veiksmingos ir patikimos institucijos. Šios šalys taip pat daugiau investuoja į socialinę gerovę ir efektyviau naudoja gamtos išteklius. Rytų valstybės narės veja kitas valstybes nares BVP vienam gyventojui ir darbo našumo atžvilgiais, nors jų socialinio dialogo tradicijos mažiau išvystytos, pasitikėjimas savo institucijomis tebėra mažesnis ir jos dažnai atsilieka įgyvendinant įgūdžių lavinimo ir aplinkos politiką.

Ne visos valstybės narės eina darnaus vystymosi keliu.

3. EKONOMINIAI IR SOCIALINIAI PRINCIPAI. NUO NAŠUMO IKI TEISINGO IR TVARAUS AUGIMO

19 proc. bendro gamybos veiksnų našumo augimas

ES nuo 1995 m., palyginti su 24 proc. JAV

Atsižvelgiant į ribotus žmogiškuosius išteklius, kuriuos lemia visuomenės senėjimas, ir gamtinių išteklių stoka, augimas ES turi būti vis labiau grindžiamas kintančiais gamybos ir vartojimo būdais bei efektyvesniu turimų išteklių naudojimu. Vienas iš Europos nuolatinių sunkumų susijęs su bendru gamybos veiksnų našumu (angl. „Total Factor Productivity“,

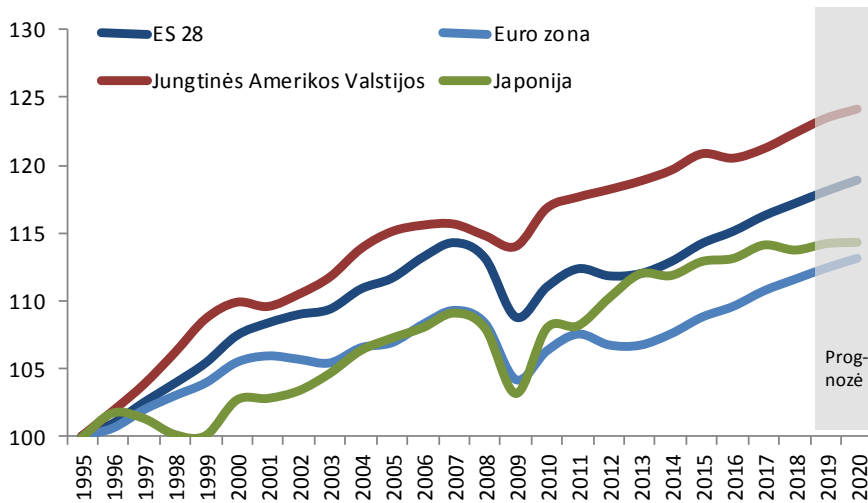
Vangus bendro gamybos veiksnų našumo augimas ir didėjantys jo skirtumai yra viena pagrindinių ES tvarumo problemų.

TFP), pagal kurį vertinama ta ekonomikos augimo dalis, kurią lemia ne veiksnų poveikio didėjimas, bet didesnis gamybos efektyvumas. TFP yra svarbus augimo tvarumo rodiklis. TFP augimas ES yra lėtas, palyginti su kitomis stipriausios ekonomikos šalimis. Numatoma, kad ES jo augimas 1995–2020 m. (įskaitant prognozes 2019 ir 2020 m.) sieks 19 proc., palyginti su 24 proc. JAV. Esama didelių TFP rezultatų skirtumų tiek tarp valstybių narių, tiek jų viduje, taip pat

tarp sektorių ir skirtingų dydžių bendrovių. TFP lygiai Rytų Europos valstybėse, nors ir buvo žemi, artėja prie ES vidurkio.

ES TFP auga lėčiau nei prieš krizę

TFP 1995–2020 m., 1995=100. Šaltinis – Komisijos tarnybų AMECO duomenų bazė (žr. 3 skyrių).

Regiono pajėgumai diegti naujoves ir jo darbo jėgos išsilavinimo lygis didina bendrą gamybos veiksnių našumą ir efektyvumą. Kuo didesnis regiono atotrūkis nuo aukšto technologinio išsivystymo valstybių, tuo didesnis yra jo TFP augimas, taigi spartesnė ir jo konvergencija. Kartu regiono TFP augimo potencialas priklauso nuo jo pajėgumo perimti naujas technologijas iš pažangių ir technologijų srityje pirmaujančių regionų, o tai savo ruožtu priklauso nuo darbo jėgos įgūdžių. Kuo labiau išsilavinę regiono darbuotojai ir kuo didesnės jo MTTP išlaidos, tuo jis pajėgesnis diegti naujas technologijas. Veiksmingos valdžios institucijos ir piliečių bei įmonių pasitikėjimas tomis institucijomis taip pat atlieka svarbų vaidmenį didinant našumą.

Inovacijos, grindžiamos MTTP, žmogiškuoju kapitalu ir veiksmingomis institucijomis, skatina TFP augimą Europos regionuose...

Iš įmonių lygmeniu atliktos analizės matyti, kad įmonės, kurių TFP yra didelis, paprastai investuoja į aukštos kokybės novatorišką kapitalą, o ne vien didina ankstesnį standartinį akcinį kapitalą. Taip tapdamos konkurencingesnės jos sukuria daugiau darbo vietų ir moka savo darbuotojams priemokas už našumą, todėl didesnis darbo užmokestis yra susijęs su gamybos efektyvumu. Eksporto įmonių TFP paprastai yra didesnis, daugiausia dėl to, kad pasaulinės konkurencijos poveikis priverčia jas dirbti veiksmingiau.

...taip pat įmonėse, kurias moka didesnį darbo užmokestį darbuotojams.

Veiksmingos darbo rinkos, novatoriškas kapitalas, lygios galimybės ir gera darbo atmosfera skatina TFP

Darbo rinkos trūkumai neigiamai veikia ekonomikos augimo potencialą. Pavyzdžiui, kliūtys tam tikriems darbuotojams patekti į rinką, nevienoda darbo vietų apsauga arba maža tam tikrų grupių darbuotojų derybinė galia, palyginti su kitomis

Nesuteikiant žmonėms svarbių išteklių ir lygių galimybių, ribojamas augimo potencialas.

grupėmis. Tai pabrėžia lygių galimybių darbo rinkoje svarbą. Dėl darbo rinkos segmentacijos, kurią lemia diskriminacija ar įsidarbinimo ar mokymosi galimybių nebuvimas, yra iškraipomas darbo užmokesčio nustatymas, o tai savo ruožtu lemia neoptimalų darbo jėgos panaudojimą ir galiausiai mažesnį augimo potencialą.

Europos darbo sąlygų tyrimo (angl. EWCS) duomenimis, vadovai mano, kad gera darbo atmosfera, didesnis darbuotojų savarankiškumas ir darbuotojams nuolat suteikiamos galimybės mokytis skatina našumo augimą, įskaitant didesnę motyvaciją ir mažesnę laikinojo nedarbingumo atostogų dažnumą, be to, taip pritraukiama daugiau aukštos kvalifikacijos darbuotojų ir mažinama darbuotojų

Įmonėse, kuriose užtikrinama gera darbo atmosfera ir mokymosi galimybės, našumas yra didesnis.

kaita. Pasak vadovų, įmonių, kurios kuria naujus produktus arba diegia naujus gamybos procesus, našumas taip pat didės.

BVP: + 1 proc.
 ilguoju laikotarpiu mažiau išsivysčiusiuose regionuose panaudojant 2021–2027 m. ESF+ lėšas

ES priemonės ir politika atlieka svarbų vaidmenį skatinant konkurencingumą ir didinant našumą. Preliminarūs modeliavimo rezultatai rodo, kad ES sanglaudos politika daro ilgalaikį teigiamą poveikį ekonomikai. Atliekant modeliavimą kaip pavyzdžiu naudojamos Europos socialinių fondų (ESF). ESF visų pirma padeda

ES politika ir priemonės atlieka labai svarbų vaidmenį. Europos socialinis fondas gali padėti didinti našumą, ypač mažiau išsivysčiusiuose regionuose.

gerinti darbuotojų įsidarbinamumą pasitelkiant socialines investicijas ir mokymą. 2021–2027 m. Komisija pasiūlė bendrą 101,2 mlrd. EUR ESF+ išlaidų sumą. Iš modeliavimo matyti, kad ESF+ remiamos investicijos turėtų daryti poveikį paramą gaunančių šalių ekonomikai, o investuojama bus gerokai ilgiau nei iki 2027 m., t. y. paskutinių programos metų. Itin didelis teigiamas poveikis numatomas ES mažiau išsivysčiusiuose regionuose, t. y. tuose regionuose, kuriuose BVP vienam gyventojui yra mažesnis nei 75 proc. ES vidurkio. Tuose regionuose ESF+ remiamomis investicijomis ilgainiui darbo našumas galėtų būti padidintas 0,7 proc., o BVP – 1 proc., palyginti su scenarijumi, pagal kurį investicijos nenumatytos.

Politikos priemonės gali labai padėti pagerinti ES našumo rezultatus. Modeliavimo rezultatai patvirtinamas ilgalaikis makroekonominis poveikis, visų pirma valstybės įmonėms teikiamos paramos mokymuisi, kuria siekiama skatinti darbuotojus daugiau mokytis. Paramos mokymuisi finansavimo šaltiniai gali būti įvairūs ir apimti viešąjį, privatųjį ir bendrą finansavimą. Tai svarbu atsižvelgiant į jo poveikį, ypač užimtumui, BVP ir darbo užmokesčio daliai. Mokymai didina

Našumą galima padidinti subsidijomis mokymui, visų pirma skiriant jas tiems, kuriems labiausiai reikia pagalbos, kartu remiant inovacijas ir investicijas į meistriškumą.

Valstybės parama mokymui ir kvalifikacijos kėlimui didina našumą ir BVP

darbuotojų našumą ir, atitinkamai, darbo jėgos paklausą bei darbo užmokestį. Tokių priemonių poveikis taip pat priklauso nuo tikslinių grupių, kurioms jos taikomos. Norint pakelti bendrą kvalifikacijos lygį, reikia specialiai remti žemesnės

kvalifikacijos darbuotojų mokymą ir skatinti juos kelti kvalifikaciją toliau mokantis. Dėl to padidėjęs vidutinis kvalifikacijos lygis padėtų didinti tvarumą, nes taip būtų padidintas ekonomikos inovacijų potencialas ir darbo jėgos persikirstymas, kartu gerinant asmenų, kuriems labiausiai reikia pagalbos, įsidarbinimo galimybes.

4. INVESTAVIMAS Į ŽMONES IR SOCIALINĮ TVARUMĄ. TRUMPOJO LAIKOTARPIO IŠLAIDOS IR ILGALAIKĖ NAUDA

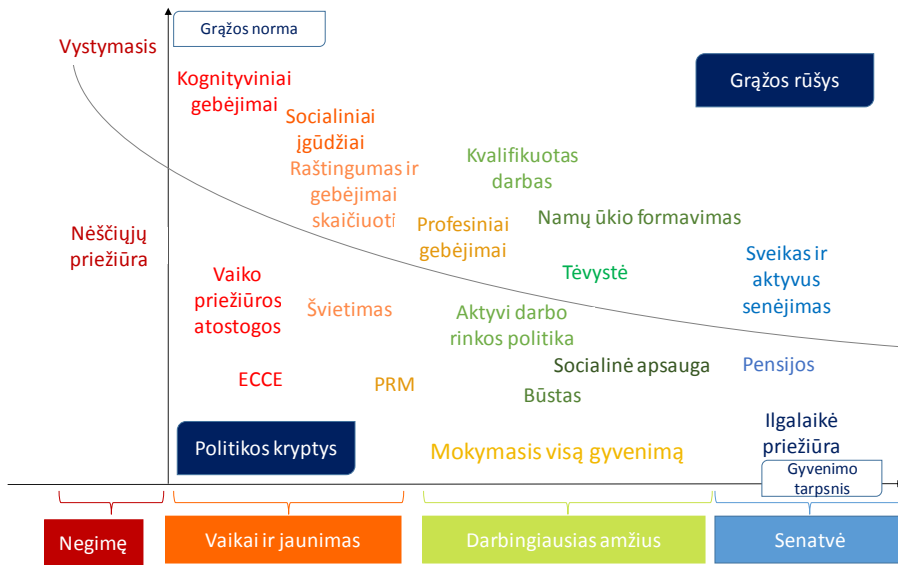
ES darbo jėgos įgūdžių stiprinimas ir kvalifikacijos kėlimas, taip pat jos inovacijų potencialo didinimas yra tik kelios iš daugelio sričių, į kurias reikia investuoti, norint remti tvarumą. Atsižvelgiant į didelius demografinius ir technologinius pokyčius, bendrai sutariama, kad reikia investuoti į žmones. Tokios socialinės investicijos padeda didinti asmenų gerovę ir užkirsti kelią socialinei rizikai bei ją sumažinti, nes suteikia piliečiams galimybę įgyti naujų įgūdžių ir tapti ar išlikti aktyviais darbo rinkoje, taip pat teikia jiems paramą svarbių gyvenimo pokyčių metu. Šiame skyriuje daugiausia dėmesio skiriama tam tikroms su tokiais pokyčiais susijusioms sritims, visų pirma vaikų priežiūrai ir ilgalaikiai priežiūrai, švietimui, mokymui ir įgūdžiams bei apsirūpinimui būstu.

Socialinės investicijos suteikia žmonėms galimybę išnaudoti savo potencialą ir padeda svarbiuose pereinamuosiuose gyvenimo etapuose.

Socialinių investicijų grąža yra didesnė ankstyvuosiuose gyvenimo tarpsniuose

Numatoma socialinių investicijų grąža ir grąžos norma pagal gyvenimo tarpsnį. Šaltinis – J. Kvist (2014 m.). „A framework for social investment strategies: Integrating generational, life

course and gender perspectives in the EU social investment strategy“, *Comparative European Politics*, 13(1), 131–149 (žr. 4 skyrių).

Investicijos į vaikus ir šeimas, taip pat lygių galimybių skatinimas gali būti įvairių formų, įskaitant įperkama ir kokybišką ikimokyklinį ugdymą bei priežiūrą ir ilgalaikę priežiūrą. Pajamų rėmimas naudojant socialinius pervedimus gali visų pirma padėti šalinti nepalankias sąlygas, susidarančias dėl vaikams suteikiamų galimybių nelygybės, taip pat dėl, pvz., nepakankamų galimybių gauti pagrindines paslaugas atokiose ar kaimo vietovėse arba dėl vyresnio amžiaus žmonių skurdo.

Investicijos į vaikų priežiūrą ir ilgalaikę priežiūrą bei galimybės gauti pagrindines paslaugas padeda šalinti nepalankias sąlygas.

Daugiau kaip 20 val. per savaitę – didžiausias naudojimosi vaiko priežiūros paslaugomis intensyvumo skirtumas tarp valstybių

Nuo 2008 m. iki 2016 m. daugumoje valstybių narių su šeima susijusios išlaidos vienam vaikui padidėjo. Naudojimas oficialios vaikų priežiūros paslaugomis ES gerokai išaugo, nors dar yra ką tobulinti. Pusė valstybių narių dar turi įgyvendinti du 2002 m. nustatytus Barselonos tikslus, susijusius su oficialia vaikų priežiūra, t. y. iki 2010 m. suteikti vaikų priežiūros paslaugas bent 90 proc. vaikų nuo trejų metų iki privalomojo mokyklinio amžiaus ir bent 33 proc. iki trejų metų amžiaus. 2017 m. vidutinis naudojimosi oficialiomis vaiko priežiūros paslaugomis valandų skaičius per savaitę valstybėse narėse skyrėsi daugiau nei 20 valandų.

Naudojimosi vaiko priežiūros paslaugomis intensyvumas valstybėse narėse labai skiriasi.

Daugiau kaip 14 proc. punktų – užimtumo lygio atotrūkis ES tarp motinų ir kitų moterų

Tėvams svarbu turėti galimybę naudotis įperkamos kokybiškomis vaiko priežiūros paslaugomis, nes taip padidinamos paskatos arba sudaromos sąlygos jiems dirbti. Yra įrodymų, kad vaikų priežiūra atlieka labai svarbų vaidmenį motinoms ir namų ūkiams priimančioms sprendimus, susijusius su darbo pasiūla: 2017 m. ES moterų, turinčių 6 metų ar jaunesnių vaikų, užimtumo lygis buvo 64,6 proc., o moterų, kurios neturi vaikų – 79 proc. Skirtingą motinų užimtumo lygį visoje ES iš esmės lemia vaikų priežiūros paslaugų prieinamumas ir įperkamumas. Kuo labiau naudojama oficialios vaikų iki trejų metų priežiūros paslaugomis, tuo daugiau moterų dirba. Švedija ir Čekija yra du akivaizdūs šios sąsajos pavyzdžiai priešingose spektro pusėse. Švedijoje aukštas motinų užimtumo lygis (82,8 proc.) susijęs su dideliu naudojimosi vaikų priežiūros paslaugomis (52,6 proc.), o Čekijoje motinų užimtumo lygis yra labai žemas (45,1 proc.), taip pat mažai naudojama vaikų priežiūros paslaugomis (6,5 proc.).

Galimybė naudotis vaikų priežiūros paslaugomis suteikia tėvams galimybę dirbti.

Vaikų priežiūros paslaugomis vidutiniškai

daugiau nei dvigubai dažniau naudojasi turtingesnės šeimos nei skurdžiau gyvenančios šeimos

Vaikų priežiūros paslaugos naudingos ne tik motinų užimtumo atžvilgiu. Teikiant oficialios vaikų priežiūros paslaugas vaikams sukuriama skatinanti aplinka, kurioje jie gali įgyti naujų įgūdžių, kuriais jie galės naudotis per visą savo gyvenimą ir kurie gali sumažinti nelygybę jiems pradėjus lankyti mokyklą. Svarbu, kad šios paslaugos būtų teikiamos

Vargingesnės šeimos paprastai mažiau naudojasi vaikų priežiūros paslaugomis.

visoms socialinėms grupėms, visų pirma labiausiai pažeidžiamoms. Tačiau vargingesnės šeimos rečiau naudojasi vaikų priežiūros paslaugomis nei turtingesnės šeimos, o pagrindinė to priežastis – nepakankamas įperkamumas. ES lygmeniu vaikų priežiūros paslaugomis naudojasi vidutiniškai 18,3 proc. apatinio pajamų pasiskirstymo kvintilio grupės šeimų, turinčių trejų metų ar jaunesnius vaikus, o viršutinio kvintilio grupės šeimų, besinaudojančių šiomis paslaugomis, vidutiniškai yra 42,5 proc. (skaičiuojant etato ekvivalentais po 30 val. per savaitę vienam užregistruotam vaikui).

Viešosios išlaidos ilgalaikiai priežiūrai išaugs

nuo 1,6 proc. BVP 2016 m. iki 2,7 proc. BVP 2070 m.

Numatoma, kad dėl visuomenės senėjimo per ateinančius dešimtmečius viešosios išlaidos ilgalaikiai priežiūrai gerokai išaugs (nuo 1,6 proc. BVP 2016 m. iki 2,7 proc. BVP 2070 m.). Aukštos kokybės ir įperkamos ilgalaikės priežiūros paslaugų teikimas ir darbo bei asmeninio gyvenimo

Visuomenės senėjimas turės įtakos viešosioms ilgalaikės priežiūros išlaidoms.

derinimo priemonės (pvz., lanksčios darbo sąlygos ir priežiūros atostogos) gali palengvinti asmenų, turinčių priežiūros pareigų, našta ir todėl turėti teigiamą poveikį jų užimtumui.

Pagal Europos socialinį modelį įgūdžiai istoriškai buvo laikomi viena iš pagrindinių dalyvavimo darbo rinkoje gerinimo ir našumo bei konkurencingumo didinimo priemonių. Darbo jėga, turinti šiuolaikinius įgūdžius, yra darnaus vystymosi ir augimo pagrindas.

Įgūdžiai – tai dalyvavimo darbo rinkoje ir būsimo augimo pagrindas.

45 proc. didesnė tikimybė

gauti darbą žmonėms, turintiems aukštąjį išsilavinimą

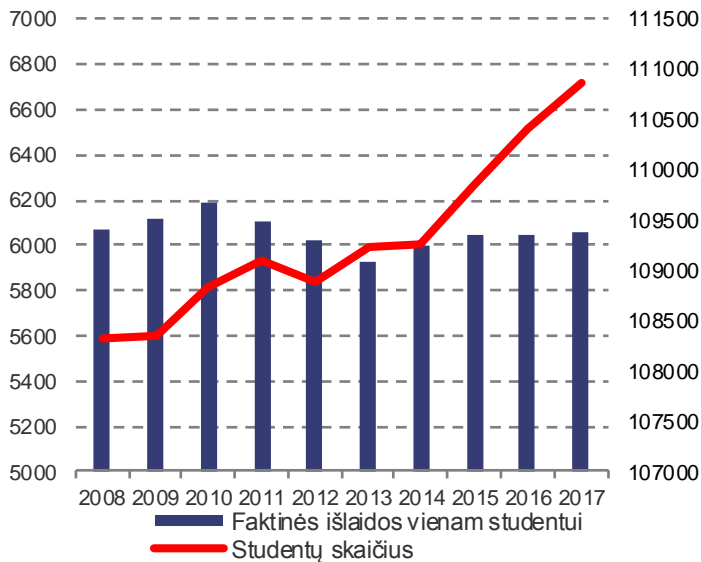
ES vyriausybės finansuoja daugiau kaip 80 proc. švietimo išlaidų. Per pastarąjį dešimtmetį nominaliosios investicijos į švietimo ir mokymo sistemas išaugo, nors ir mažiau nei BVP. Faktinės švietimo išlaidos vienam moksleiviui ES iš esmės nekito, o kai kuriose valstybėse

Aukštesnė kvalifikacija teikia didelę asmeninę ir socialinę naudą, tačiau išlaidos švietimui atsilieka.

narėse, visų pirma Airijoje, Graikijoje ir Jungtinėje Karalystėje, sumažėjo. Investicijos į švietimą turi įvairų teigiamą šalutinį poveikį. Aukštesnė kvalifikacija siejama su aukštesniu užimtumo lygiu ir didesniu darbo užmokesčiu (+16 proc. asmenims, turintiems vidurinį išsilavinimą, +45 proc. asmenims, turintiems aukštąjį išsilavinimą), taip pat su geresne asmenų sveikatos būkle. Nauda visuomenei – didesnės mokestinės pajamos ir socialinio draudimo įmokos, mažesnės socialinės išlaidos ir aktyvesni piliečiai. Vis dėlto, atsižvelgiant į tai, kad išsilavinimą įgyja kelios kartos, kyla pavojus, kad bus sukauptas pranašumas (vadinamasis Mato efektas), t. y. viešosios išlaidos švietimui galiausiai suteikia daugiau naudos šeimoms, kurios jau turi aukšto lygio išsilavinimą, nei toms, kurios jo neturi.

Nors studentų skaičius palaipsniui didėjo, faktinės išlaidos vienam studentui yra maždaug tokio lygio, kaip ir prieš krizę

Studentų skaičiaus ir faktinių švietimo išlaidų vienam studentui pokyčiai 2008–2017 m. laikotarpiu; studentų skaičius (tūkstančiais) (dešinėje) ir vidutinės faktinės išlaidos (EUR) vienam studentui (kairėje). Šaltinis – Užimtumo, socialinių reikalų ir įtraukties GD skaičiavimai, pagrįsti Eurostato duomenimis (žr. 4 skyrių).

Studijų metu įgyta darbo patirtis, kaip mokymo programos dalis, vėliau padidina įsidarbinimo galimybes. Europiečių, studijų metu įgijusių mokamo darbo patirties, tikimybė vėliau įsidarbinti yra maždaug 9 proc. didesnė, palyginti su tais, kurie tokios patirties neturi. Profesinis mokymas vidurinio ugdymo programoje taip pat susijęs su didesniu užimtumu. Šį poveikį patiria visos grupės, nors ES judžių piliečių užimtumo tikimybė paprastai yra didesnė (iki 6 proc.), o ne ES kilmės migrantų – mažesnė (iki 11 proc.).

Darbo patirtis ir profesinis mokymas padidina galimybes susirasti darbą.

Suaugusiųjų švietimo ir mokymo apimtys ES didėja, o tai lemia neformalusis mokymasis. Tai greičiausiai atspindi didesnę neformaliojo mokymosi lankstumą, mažesnes jo išlaidas ir ribotą tokio mokymosi metu įgytų įgūdžių perkeliamumą. Visos šios savybės yra patrauklios jį finansuojantiems darbdaviams.

Suaugusiųjų švietimas ir neformalusis mokymas populiarėja.

Būstas kaip sektorius ir politikos sritis skiriasi nuo įgalinančios socialinės politikos, kuria tiesiogiai investuojama į žmones. Galimybės apsirūpinti įperkamu ir tinkamu būstu, įskaitant socialinį būstą, yra svarbus veiksnys, suteikiantis galimybes europiečiams įgyti išsilavinimą ir mokytis, patekti į darbo rinką ir joje likti, kad jie galėtų geriausiai išnaudoti savo potencialą ir dalyvauti bendruomenės gyvenime bei atitinkamuose socialiniuose tinkluose. Taip tiesiogiai ir netiesiogiai prisidedama prie įgūdžių formavimo, didesnio našumo, tvaraus augimo ir socialinės sanglaudos. Įperkamas būstas yra lemiamas veiksnys siekiant gauti įgalinančias viešąsias paslaugas ir paskatinti judumą bei darbo rinkos pokyčius. Netinkamas būstas gali daryti ilgalaikį neigiamą poveikį sveikatai ir socialinei įtraukčiai. Su būstu susijusi padėtis labai skiriasi ES valstybėse narėse, atsižvelgiant į tokias pagrindines savybes, kaip įperkamumas, kokybė, nuosavybės statusas ir vidutinė valdymo trukmė.

Galimybė apsirūpinti įperkamu būstu yra labai svarbi siekiant užtikrinti galimybes gauti išsilavinimą ir įsidarbinti ir apskritai dalyvauti visuomenės gyvenime.

28 proc. nuomininkų būstui išleidžia daugiau kaip 40 proc. savo pajamų

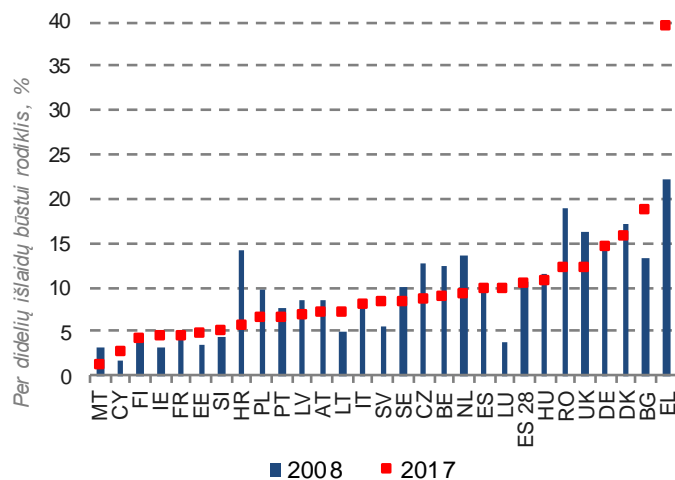
Kasdienės pragyvenimo išlaidos priklauso nuo pagrindinės gyvenamosios vietos būsto išlaidų, kurios apima būsto kainą (paskolos įmokas ar nuomos mokesčių) ir komunalinių paslaugų bei draudimo išlaidas. Keli rodikliai rodo teigiamus pokyčius ES po ekonomikos atsigavimo.

ES vidutinės būsto kainos ir pernelyg didelė finansinė našta sumažėjo, tačiau apsirūpinti būstu nuomininkams ir vienišioms tėvams yra sudėtinga, ypač miestuose.

Būsto išlaidos, kaip procentinė disponuojamųjų pajamų dalis, vidutiniškai sumažėjo nuo 22,7 proc. disponuojamųjų pajamų 2014 m. iki 21,4 proc. 2017 m. Gyventojų nurodyta didelė su būstu susijusių išlaidų našta sumažėjo nuo didžiausios 38 proc. namų ūkių dalies 2013 m. iki 31 proc. 2017 m. Be to, namų ūkių, kurie išleidžia daugiau kaip du penktadalius savo pajamų būstui, dalis sumažėjo nuo 11,6 proc. iki 10,4 proc. gyventojų, nors padėtis valstybėse narėse skiriasi. Nepaisant šių teigiamų tendencijų, yra konkrečių grupių, kurios dažniau susiduria su būsto prieinamumo problemomis: nuomininkai, nesusituokę asmenys, ypač turintys vaikų ir gyvenantys miestuose.

Vienas iš dešimties europiečių būsto išlaidoms išleidžia 40 proc. ar daugiau namų ūkio pajamų

Per didelių išlaidų būstui rodiklis, 2008–2017 m. Šaltinis – Eurostatas, ES SPGS (žr. 4 skyrių).

Labai prastų būsto sąlygų rodiklis mažėja, ypač Vidurio ir Rytų Europoje. Tačiau maždaug vienas iš septynių europiečių gyvena būste, kurio stogas prakiuręs, drėgnos sienos, grindys ar pamatai arba pūvantys langų rėmai ar grindys. Su šiomis problemomis daugiausia susiduria nuomininkai, įskaitant gyvenančius socialiniuose būstuose. Būstų savininkai, mokantys hipotekos paskolą, paprastai priskiriami mažiausiai pažeidžiamai grupei, tiek įperkamo, tiek prastų būsto sąlygų atžvilgiu. Nors bendra būsto įperkamo ir kokybės padėtis šiek tiek pagerėjo, daugelyje šalių didėja kraštutinės atskirties dėl būsto neturėjimo formos, pavyzdžiui, benamystė.

Labai prastų būsto sąlygų rodiklis ES mažėja, tačiau daugelyje valstybių narių didėja benamystė.

Be socialinės sanglaudos, būstas atlieka svarbų vaidmenį skatinant tvarų ekonomikos augimą, sudarant sąlygas judumui ir veiksmingai paskirstant darbo jėgą. Būsto sektorius taip pat svarbus aplinkos tvarumui. Dėl ilgo važinėjimo į darbą daromas neigiamas poveikis aplinkai, o gyvenamieji pastatai suvartoja ketvirtadalį viso ES suvartojamo energijos kiekio.

Būstas turi įtakos darbo jėgos judumui, energijos vartojimui, taršai, taigi ir ekonominiams bei aplinkos tvarumui.

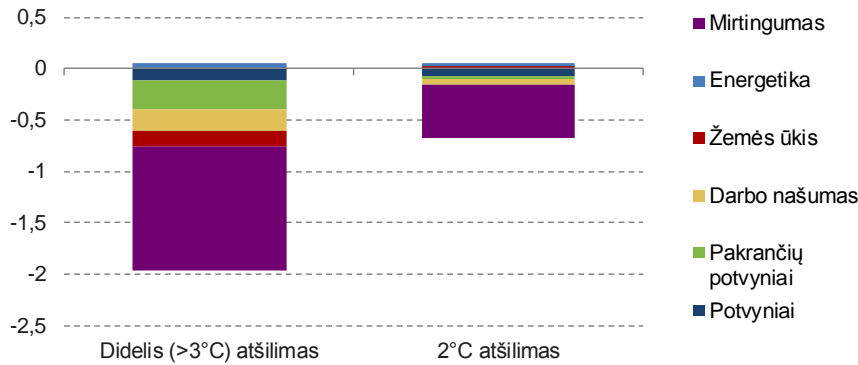
5. EKOLOGIŠKESNĖS ATEITIES KŪRIMAS. KLIMATO KAITOS POVEIKIS UŽIMTUMUI IR SOCIALINIS POVEIKIS

Aplinkos tvarumas yra vienas iš pagrindinių tvarumo aspektų. Esama daug sąveikos tarp aplinkos tvarumo ir ekonominės veiklos rezultatų: nuo gamybos ir vartojimo modelių poveikio užimtumui, poveikio darbo vietų kokybei ir darbuotojų sveikatai bei saugai iki naujų inovacijos galimybių. Nesprenžiant aplinkos ir klimato klausimų, socialinės ir ekonominės sąnaudos būtų didžiulės, dėl to dažnai kiltų ekstremalūs meteorologiniai reiškiniai ir vyktų gaivalinės nelaimės, be to, ES BVP ilguoju laikotarpiu sumažėtų iki 2 proc., o Pietų Europoje – daugiau kaip 4 proc. Siekiant pažangos kuriant darnią Europą iki 2030 m. ir norint įgyvendinti plataus užmojo viziją, nustatytą 2018 m. lapkričio mėn. Komisijos komunikate „Švari mūsų visų planeta“, reikia pasitelkti įvairias politines priemones. Taip pat reikia laiku įgyvendinti priemones ES, nacionaliniu ir regioniniu lygmenimis energetikos ir transporto, mokesčių sistemos, mokslinių tyrimų, pramonės ir konkurencijos politikos, taip pat užimtumo ir socialinės politikos srityse. Kaip ir socialinės investicijos, su klimatu susijusios investicijos teikia ilgalaikę ir iš esmės visuotinę naudą, o išlaidos yra trumpalaikės ir daugiausia koncentruotos.

Pažanga kuriant darnią Europą iki 2030 m. turi būti grindžiama labai įvairiomis politinėmis priemonėmis ir teikia daug naudos.

ES gerovės nuostoliai dėl neveikimo klimato srityje pagal pagrindinį socialinį ir ekonominį poveikį

Proc. BVP. Šaltinis – Europos Komisija, PESETA III tyrimai, Jungtinis tyrimų centras, Sevilija.

75 proc. ES darbuotojų dirba sektoriuose, kuriuose išmetama mažiau nei 10 proc. viso išmetamo CO₂ kiekio

Užimtumas ir vertės kūrimas ES ekonomikoje vis dažniau vyksta ekonomikos sektoriuose, kuriuose išmetama palyginti nedaug anglies dioksido ir reikia nedaug žaliavų. Elektros energijos gamybos, transporto, gavybos pramonės, žemės ūkio ir gamybos sektoriai kartu išmeta beveik

Mažo anglies dioksido kiekio technologijų sektoriai pirmauja vykdant struktūrinius pokyčius ir kuriant darbo vietas, tačiau pažanga nėra savaiminė.

90 proc. viso verslo sektoriuose išmetamo CO₂ kiekio, tačiau sukuria mažiau nei 25 proc. užimtumo ir bendrosios pridėtinės vertės ES. Šiuose sektoriuose turi būti sumažintas išmetamų teršalų kiekis ir lūkesčiai šiuo atžvilgiu vis didėja. Moksliniai tyrimai ir inovacijos, taip pat naujos technologijos gali padėti patenkinti šiuos lūkesčius. Kita vertus, mažo anglies dioksido kiekio pramonės šakos ir paslaugų sektoriai išmeta mažiau nei 10 proc. viso išmetamo CO₂ kiekio, tačiau juose dirba daugiau kaip 70 proc. ES darbo jėgos, be to, šiuose sektoriuose užimtumas labiausiai didėja. Vis dėlto pažanga nėra savaiminė, nes paslaugų sektoriai taip pat vis labiau priklauso nuo elektros. Tai reiškia, kad norint valdyti priklausomybės nuo iškastinio kurio mažinimo procesą, reikia vykdyti tikslingą politiką.

1,2 mln. daugiau darbo vietų gali būti tik vienas iš perėjimo prie žaliosios ekonomikos privalumų

Apskritai iš visapusiško Paryžiaus susitarimo ⁽⁹⁾ įgyvendinimo poveikio prognozių matyti, kad perėjus prie mažo anglies dioksido kiekio technologijų ekonomikos BVP galėtų padidėti dar 1,1 proc., o užimtumas – 0,5 proc., palyginti su scenarijumi be klimato politikos veiksmų. Taip iki 2030 m. ES būtų sukurta 1,2 mln. papildomų darbo vietų, be jau numatytų 12 mln. naujų

Perėjimas prie mažo anglies dioksido kiekio technologijų prisideda prie BVP ir užimtumo augimo ir mažina darbo vietų poliarizaciją.

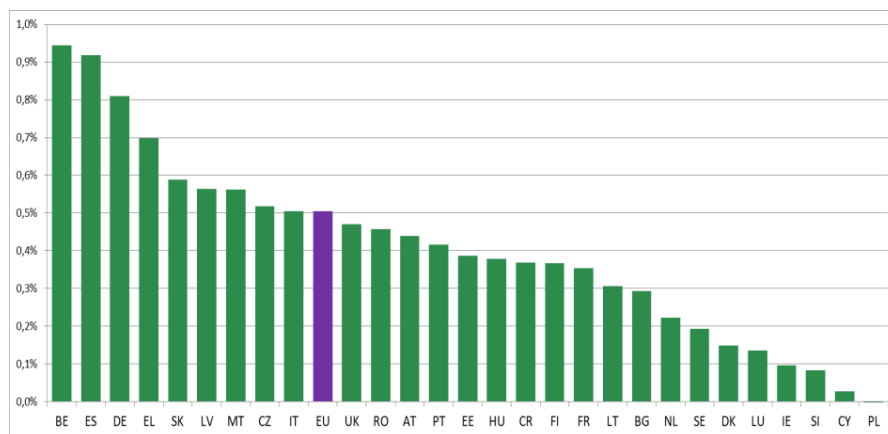
darbo vietų. Prognozuojama, kad darbo vietos bus daugiausia kuriamos augančiuose ekologiškuose (ar tampančiuose ekologiškesniais) sektoriuose, tiek pramonės, tiek paslaugų sektoriuose, įskaitant statybas, atliekų tvarkymą ir tvarius finansus. Teigiamas poveikis BVP ir užimtumui daugiausia susijęs su investicijomis, kurių reikia tokiam perėjimui užtikrinti, kartu sumažinant išlaidas iškastinio kuro importui. Be to, dėl mažesnių vartotojų kainų, ypač fotovoltinės elektros, padidėtų disponuojamosios pajamos, vartotojų išlaidos ir atitinkamai (paprastai darbui imlių) vartotojams teikiamų paslaugų paklausa. Perėjimas prie mažo anglies dioksido kiekio technologijų taip pat galėtų šiek tiek sumažinti nuolatinę darbo vietų poliarizaciją, atsirandančią dėl automatizavimo ir skaitmeninimo, nes būtų kuriamos darbo vietos darbo užmokesčio ir įgūdžių paskirstymo skalės viduryje. Tačiau šis poveikis labai skiriasi įvairiuose sektoriuose ir šalyse, nors apskritai yra teigiamas. Ilgalaikėse prognozėse (2050 m.) patvirtinamas panašus teigiamas poveikis bendram užimtumui, ypač jeigu pajamos, gaunamos apmokestinant anglies dioksidą, bus naudojamos

⁽⁹⁾ EUROFOUND (2019 m.), „Future of manufacturing - Energy scenario: Employment implications of the Paris Climate Agreement“, EUROFOUND tyrimo ataskaita, 2019 m. vasario mėn.

siekiant perkelti mokesčius nuo darbo jėgos mokesčių prie aplinkosaugos mokesčių.

Užimtumo padidėjimas dėl klimato politikos veiksmy ES valstybėse narėse 2030 m.

Poveikis užimtumui pagal šalis, nuokrypis nuo bazinio lygio (proc.) 2030 m. Šaltinis – EUROFOUND (2019 m.), „Future of manufacturing - Energy scenario: Employment implications of the Paris Climate Agreement“, EUROFOUND tyrimo ataskaita, 2019 m. vasario mėn. (žr. 5 skyrių).

Perėjimas prie mažo anglies dioksido kiekio technologijų, žiedinės ir neutralizuoto poveikio klimatui ekonomikos neįvyks savaime, nes gali prireikti didelių išlaidų ir kilti rizika tam tikriems sektoriams. Būtinės priemonės ir reformos gali daryti didelį poveikį žmonėms ir regionams, įskaitant didelį darbo jėgos persikirstymą įvairiuose sektoriuose ir profesijose, taip pat iš esmės pasikeitusius gebėjimų poreikius ateityje. ES priemonės, pavyzdžiui, ESF ir Europos prisitaikymo prie globalizacijos padarinių fondas (EGF), taip pat Europos socialinis dialogas gali padėti užtikrinti teisingą perėjimą, pereinamuoju laikotarpiu remiant darbuotojus ir šeimas, kurie buvo priklausomi nuo darbo energijai imliuose sektoriuose, be kita ko, suteikiant persikvalifikavimo galimybių, teikiant individualias konsultacijas ieškant darbo ir galbūt pakeičiant pajamas.

Tačiau perėjimas prie mažo anglies dioksido kiekio technologijų ekonomikos nevyksta savaime ir yra susijęs su tam tikra rizika, įskaitant darbo jėgos persikirstymą.

Tinkamas energijos tiekimas šildymo, vėsinimo ir apšvietimo prietaisams yra labai svarbus siekiant užtikrinti deramą gyvenimo lygį. Vienas iš pavojų, susijusių su priklausomybės nuo iškastinio kuro mažinimu, yra energijos nepriteklus, kai dėl mažų pajamų, didelių išlaidų energijai ir mažo energijos vartojimo efektyvumo namų ūkiuose didėja namų ūkių, negalinčių įpirkti šildymo ar kitų energijos tiekimo paslaugų, dalis. Energijos nepriteklus turi poveikį sveikatai, aplinkai ir našumui. Todėl siekiant užtikrinti socialinį sąžiningumą ir klimato politikos veiksmy pripažinimą, pabrėžiama įperkamo ir kokybiško būsto, įskaitant socialinį būstą, svarba. Energijos kainos, kurios yra vienas pagrindinių energijos nepriteklių skatinančių veiksnių, per pastaruosius du dešimtmečius gerokai išaugo, o dėl to didėja finansinis spaudimas namų ūkiams. Tikslinės socialinės išmokos, socialinis būstas ir parama apmokant energijos sąskaitas, taip pat energijos vartojimo efektyvumo priemonės gali padėti sumažinti energijos nepriteklių. Apskritai pastaruoju metu ES įvyko tam tikrų teigiamų pokyčių, o negalėjimas apšildyti namų vidutiniškai sumažėjo iki žemesnio nei 2010 m. lygio. Tačiau ne tik mažas pajamas gaunantys namų ūkiai, bet kai kuriose valstybėse narėse ir didelė dalis vidutines pajamas gaunančių namų ūkių vis dar nepajėgia apšildyti savo namų, ypač miesteliuose ir kaimo vietovėse. Dokumentų rinkinyje „Švari energija visiems europiečiams“ sutelkiamas naujas holistinis dėmesys į energijos nepritekliaus problemą ES klimato ir energetikos politikos sistemoje; šis klausimas sprendžiamas elektros energijos rinkos teisės aktuose, energijos vartojimo efektyvumo teisės aktuose ir nacionaliniuose energetikos ir klimato srities veiksmy planuose. Tai vienas svarbiausių elementas užtikrinant teisingą perėjimą.

Kitas galimas pavojus – energijos nepriteklus, kuris ES sumažėjo, tačiau keliose valstybėse narėse vis dar daro poveikį mažas ir vidutines pajamas gaunantiems namų ūkiams.

Didžiausią su aplinka susijusią riziką sveikatai ES kelia oro tarša – ji yra maždaug 400 000 ankstyvų mirčių per metus priežastis. Išmetamas pagrindinių oro teršalų kiekis ES sumažėjo, tačiau vis dar viršija atitinkamose ES ir Pasaulio sveikatos organizacijos gairėse nustatytas normas. Tam tikros grupės yra labiau pažeidžiamos dėl neigiamo oro taršos poveikio, įskaitant vaikus, pagyvenusius žmones, asmenis, jau turinčius sveikatos problemų, ir asmenis, kurių socialinė ir ekonominė padėtis yra mažiau palanki. Daugiau miestų nei kaimo vietovių gyventojų teigia, kad yra veikiami taršos ir kitų aplinkosaugos problemų. Oro taršos mažinimas imantis klimato politikos veiksnių – tai galimybė didinti visuomenės ir politinę paramą kovos su klimato kaita politikai, nes oro taršos mažinimo nauda yra vietinė, matoma ir trumpalaikė, palyginti su abstraktesniais klimato kaitos švelninimo veiksmais. Tikslinėmis priemonėmis, įskaitant kovos su klimato kaita priemones, būtų galima iki 2050 m. užkirsti kelią trečdaliui ankstyvų mirčių.

Oro tarša kelia didžiausią su aplinka susijusią riziką sveikatai ES, ypač vyresnio amžiaus žmonėms, vaikams ir skurdžiau gyvenantiems asmenims.

Galiausiai žalinimo gamybos ir vartojimo modeliai bei parama kuriant žaliąsias darbo vietas taip pat sudaro palankias sąlygas pažangiam klimato kaitos atžvilgiu ir integraciniam augimui, užtikrina inovacijas ir didina įmonių našumą bei žmonių gerovę. Aplinkos mokesčiai, visų pirma perėjimas nuo darbo jėgos apmokestinimo prie energijos suvartojimo, atliekų ir ypač taršos apmokestinimo, galėtų padėti integruoti išorinius socialinius ir aplinkosaugos aspektus, išvengti „taršos rojų“ kūrimo ir paskatinti persikirstyti išteklius ir pakeisti pasaulines vertės grandines pereinant prie mažai energijos sunaudojančios ir mažo anglies dioksido kiekio gamybos.

Klimato politikos veiksmai suteikia naujų galimybių technologijų ir procesų naujovių diegimo srityje ir skatina įmonių našumą.

6. TVARUMAS IR VALDYMAS. SOCIALINIO DIALOGO VAIDMUO.

Socialinis dialogas atlieka svarbų vaidmenį skatinant visus tvarumo aspektus – ekonominį, socialinį ir aplinkos. Atsižvelgiant į didelius sunkumus, susijusius su teisingu perėjimu prie žaliosios ekonomikos ir tvaraus augimo, itin svarbu įtraukti socialinius partnerius, kad būtų galima atsižvelgti į susijusią informaciją ir pasiekti bendrą sutarimą dėl veiksnių. Socialinis dialogas gali suteikti didelės patirties siekiant palengvinti pagrindinių dalyvių bendradarbiavimą ir sąveiką. Socialiniai partneriai aktyviai padeda įgyvendinti Europos socialinių teisių ramstį ir ES politikos darbotvarkes. Jie taip pat prisideda prie pažangos įgyvendinant kai kuriuos darnaus vystymosi tikslus (DVT), ypač a) skatindami lygybę darbe ir geras darbo sąlygas, b) skatindami įtrauktį, c) susitardami dėl veiksnių, kuriais siekiama sukurti aplinką tausojančius mūsų ekonomikos valdymo būdus, ir d) stiprindami demokratinį mūsų visuomenės pagrindus.

Socialiniai partneriai prisideda prie darnaus vystymosi, skatindami kurti geras įtraukias darbo vietas ir vykdyti daugiašalį valdymą.

Profesinių sąjungų tankumas valstybėse narėse, kuriose dirbančiųjų skurdo lygis yra mažiausias, yra 45 procentiniais punktais didesnis nei valstybėse narėse, kuriose dirbančiųjų

Esminiai socialinio dialogo principai, kaip antai teisingumas darbe, patenkinamos darbo sąlygos ir darbuotojų teisės, yra socialinių ir ekonominių tvarumo aspektų pagrindas. Iš duomenų matyti, kad dėl kolektyvinių derybų mažėja darbo užmokesčio skirtumai, kad didesnis derybų dėl darbo užmokesčio centralizavimas susijęs su mažesne

Derybos dėl darbo užmokesčio yra susijusios su teigiamais socialiniais rezultatais, įskaitant mažesnę pajamų nelygybę.

pajamų nelygybe ir kad didesnis profesinių sąjungų tankumas susijęs su mažesniu dirbančiųjų skurdo lygiu. Apskritais dėl atstovavimo darbuotojams paprastai gerėja darbo aplinkos kokybė. Pavyzdžiui, darbuotojai, kuriems atstovauja profesinės sąjungos ir įmonių taryba, yra 34 proc. mažiau linkę manyti, kad jų darbas daro neigiamą poveikį jų sveikatai. Tai rodo atstovavimo darbuotojams svarbą užtikrinant aukštus darbo aplinkos standartus, ypač atsižvelgiant į numatomus darbo kokybės pokyčius, susijusius su perėjimu prie mažo anglies dioksido kiekio technologijų.

Socialiniai partneriai taip pat skatina įtraukti, kuri labai svarbi tiek socialiniam, tiek ekonominiam tvarumui. Pavyzdžių galima rasti socialinės apsaugos ir tarpvalstybinės veiklos srityse, kuriose socialiniai partneriai skatina taikyti socialinę apsaugą ir kitas socialines teises visiems darbuotojams konkrečiame sektoriuje, net jeigu patys nėra jo nariai. Socialiniai partneriai taip pat tapo aktyvesni sprendžiant su aplinka susijusius tvarumo klausimus. Tačiau jų požiūris į perėjimą prie mažo anglies dioksido kiekio technologijų labai skiriasi įvairiuose sektoriuose – pradedant gynybinėmis pozicijomis tuose sektoriuose, kuriuose kyla pavojus, kad bus prarasta darbo vietų, pavyzdžiui, kasybos ir iškastinio kuro

Darbuotojai, kuriems yra atstovaujama kokia nors forma, turi 66 proc. didesnę galimybę dalyvauti mokamuose mokymuose.

gavybos sektoriuose, baigiant visapusišku skatinimu sektoriuose, kuriuose tikimasi sukurti darbo vietų, pavyzdžiui, statybų sektoriuje. Pereinant prie mažo anglies dioksido kiekio technologijų labai svarbu sudaryti sąlygas darbuotojams persikvalifikuoti ir kelti kvalifikaciją. Švietimas ir mokymas gali padėti sektoriams, kuriems kyla pavojus, taip pat padėti socialiniams partneriams rasti sprendimų, kuriais būtų užtikrintas teisingesnis perėjimas. Atstovavimas darbuotojams yra susijęs su daugiau mokymosi galimybių įmonėse. Pavyzdžiui, yra 66 proc. didesnė tikimybė, kad profesinės sąjungos atstovaujamiems darbuotojams bus suteikti mokami mokymai.

Socialinio dialogo procesai, kaip antai dvišaliai ar trišaliai dialogai ir partnerystės, ne tik sudaro palankesnes sąlygas perėjimui prie tvarumo, bet taip pat stiprina dalyvaujamąją demokratiją ES visuomenėje. Jie suteikia darbuotojams ir darbdaviams galimybę daryti įtaką sprendimams, kuriais siekiama žalesnės ekonomikos, taip pat suteikia tam tikrą svertą besiformuojant didžiosioms tendencijoms, keičiančioms pasaulio ekonomiką. Pasikliaujant socialiniais partneriais, kai siekiama valdyti perėjimą, konsultuojantis su ekspertais ir padedant vyriausybei, galima rasti mažiausiai trikdančių sprendimų. Socialiniai partneriai, integruodami aplinkosaugos aspektus į tradicinę socialinę ir ekonominę darbotvarkę, tampa itin svarbiais subjektais skatinant aplinkos atžvilgiu tvarų ir integracinį augimą.

IŠVADOS

Ekonomikai atsigauant užimtumo ir socialiniai rezultatai gerėjo šeštus metus iš eilės. Vis dėlto išliekanti rizika ir atsirandantis netikrumas pasauliniu ir ES lygmenimis kelia klausimų dėl tolesnio augimo perspektyvų. Besitęsianti ES ekonomikos plėtra savo ruožtu nukreipė dėmesį į ilgalaikio tvarumo klausimus. Dėl būtinybės skubiai imtis veiksmų ir didėjančio informuotumo apie aplinkos būklės blogėjimą ir klimato kaitos poveikį padidėjo spaudimas politikos formuotojams paspartinti perėjimą prie mažo anglies dioksido kiekio technologijų, labiau žiedinės, ekologiškai tvarios ir integracinės ekonomikos modelio. ES jau gali didžiulis novatoriška, gerai veikiančia ekonomika, taip pat aukšto lygio socialine ir aplinkos apsauga. Tikslas – užtikrinti, kad šie pasiekimai ilgainiui taptų tvarūs, kad ateities kartos galėtų naudotis tais pačiais išteklių, kuriais naudojasi dabartinės kartos, taip pat pagerinti žmonių gyvenimą šiandien užtikrinant jų socialines teises ir lygias galimybes. Užimtumo ir socialinė politika visų pirma turėtų padėti užtikrinti socialinį tvarumą pasaulyje, kuris keičiasi dėl visuomenės senėjimo, skaitmeninimo, globalizacijos ir kovos su klimato kaita. Labai svarbu, kad į būsimas politikos kryptis būtų iš anksto integruojami socialinės ir aplinkos apsaugos klausimai, nes tai padėtų skatinti visuomenės pritarimą būtinoms reformoms.

Stabili ekonomikos plėtra ES negali būti tvari be didesnio bendro gamybos veiksmų našumo augimo, kuris labiau priklauso nuo efektyvaus našumo veiksmų naudojimo, o ne vien nuo platesnio jų naudojimo. Bendras gamybos veiksmų našumas itin didelis valstybėse narėse ir regionuose, kuriuose yra stiprios darbo rinkos institucijos ir įmonės, investuojančios į darbuotojų mokymą ir novatorišką

Socialiniai partneriai skatina įtraukti socialinę apsaugą ir labai dažnai perėjimą prie mažo anglies dioksido kiekio technologijų ekonomikos...

...taip pat skatina kvalifikacijos kėlimą siekiant sąžiningo ir socialiai teisingo perėjimo.

Plėtojant vyriausybės remiamą socialinį dialogą, atsižvelgiant į ekspertų patarimus, galima rasti mažiausiai trikdančius tvarumo problemų sprendimus.

kapitalą bei procesus. Politika, kuri padeda vystyti žmogiškąjį kapitalą ir sudaryti palankesnes sąlygas inovacijoms darbo vietoje, yra veiksmingiausia siekiant didinti našumą ilguoju laikotarpiu, jeigu darbo rinkose nėra diskriminacijos ir įmonės gali gauti būtiną kapitalą.

Atsižvelgiant į didelius demografinius ir technologinius pokyčius, socialinės investicijos prisideda prie tvarumo, nes užkerta kelią socialinei rizikai ir ją mažina. Jos suteikia piliečiams galimybę aktyviai dalyvauti darbo rinkoje ir įgyti naujų įgūdžių, taip pat teikia paramą svarbiuose pereinamuosiuose gyvenimo etapuose. Taigi didėja aktyvumo ir užimtumo lygis ir mažėja socialinė rizika. Vaikų priežiūra ir ikimokyklinis ugdymas išsiskiria iš tokių investicijų. Jomis remiamas motinų dalyvavimas darbo rinkoje ir užimtumas ir kartu puoselėjami įgūdžiai ir lygios galimybės ankstyvaisiais vaikų gyvenimo tarpsniais. Investicijomis į įgūdžius, kvalifikaciją ir formalųjį suaugusiųjų mokymą remiamas įmonių konkurencingumas ir darbo užmokestis. Galimybė gauti įperkama ir tinkama būstą yra svarbus veiksnys, suteikiantis europiečiams galimybę išnaudoti savo potencialą darbo rinkoje ir dalyvauti visuomenės gyvenime vienodomis sąlygomis.

Apskritai numatoma, kad perėjimas prie mažo anglies dioksido kiekio technologijų ekonomikos turės teigiamą poveikį BVP, bendram užimtumui ir gerovei. Iš anksto rengiantis šiam perėjimui įgyjant geresnių ir naujų įgūdžių galima sumažinti prarandamų darbo vietų skaičių profesijose, sektoriuose ir regionuose, kurie vis dar susiję su didelio anglies dioksido kiekio technologijų ekonomika, ir geriau išnaudoti darbo vietų kūrimo galimybes žaliuosiuose sektoriuose. Tačiau perėjimas prie poveikį klimatui neutralizuojančios ekonomikos nėra savaime socialiai įtraukus. Socialinio aspekto integravimas iš pat pradžių yra labai svarbus siekiant sėkmingai įgyvendinti ES klimato ir energetikos strategiją. Prireikus, kompensacinės priemonės, įskaitant priemones, kuriomis siekiama sumažinti energijos nepriteklių, gali prisidėti prie socialiai teisingo perėjimo ir turėtų būti įtrauktos į būtinas reformas. Aplinkosaugos mokesčiai taip pat suteikia galimybę perkelti mokesčius nuo darbo jėgos, o tai daro teigiamą poveikį bendram užimtumui ir pajamoms. Politika ir investicijos taip pat turėtų būti skirtos su aplinka susijusių pavojų sveikatai, pavyzdžiui, oro taršos, problemai spręsti ir gali padėti gauti visuomenės pritarimą klimato politikos veiksams ir reformoms.

Galiausiai siekiant bendro sutarimo dėl tvaresnės ekonomikos ir visuomenės skatinimo itin tinkama priemonė yra daugiašalis socialinio dialogo valdymas. Sklandžiai plėtojant socialinį dialogą didinamas socialinis teisingumas ir gerinamos darbo sąlygos nekenkiant ilgalaikiams ekonominės veiklos rezultatams. Profesinės sąjungos ir darbdavių organizacijos galėtų dėti daugiau pastangų valdant perėjimą prie mažo anglies dioksido kiekio technologijų ekonomikos, nepaisant tebesančių nuomonių skirtumų, susijusių su nevienodu ekonomikos žalinimo poveikiu atskiriems sektoriams.

Socialinių ir aplinkosaugos tikslų integravimas rengiant visas ES politikos kryptis, užuot mažinus socialinę riziką ir riziką aplinkai *ex post* taisomaisiais veiksmais, yra vienintelis patikimas būdas įgyvendinti iš tiesų subalansuotą ir daugelį aspektų apimantį darnaus vystymosi modelį. Galbūt tai nėra stebuklingas visų ES problemų sprendimas, tačiau tai užtikrins žaliają socialinę Europą, kuri yra pasiryžusi vykdyti savo visuotinius įsipareigojimus.